

KLASYFIKACJA KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ WEDŁUG POZIOMU I STRUKTURY ZADŁUŻENIA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Paulina Anioła, Zbigniew Gołaś

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. W artykule przedstawiono wyniki analizy przekrojowo-dynamicznej zróżnicowania poziomu zadłużenia gospodarstw domowych oraz skali problemów z jego obsługą w krajach UE w okresie 2005-2009. W badaniu zastosowano metody analizy wielowymiarowej (analiza skupień – metoda k-średnich), umożliwiające klasyfikację gospodarstw domowych krajów UE według cech opisujących ich zadłużenie. Ponadto, w celu określenia związków ilościowych między a częstością występowania problemów z jego spłatą, zastosowano narzędzia analizy korelacji i regresji krokowej.

Słowa kluczowe: gospodarstwa domowe, UE, nadmierne zadłużenie

WPROWADZENIE

W ostatnich latach w krajach UE nastąpił znaczny wzrost zadłużenia gospodarstw domowych. Samo zjawisko zadłużania się jest jednak naturalne i powszechne dla krajów rozwiniętych o nowoczesnym systemie finansowym. Komisja Reformy Prawa [Consultation... 2009] zdefiniowała zadłużenie jako zobowiązanie się do zwrotu pieniędzy, które kredytobiorca pożyczył i którymi obracał. W tym znaczeniu zadłużanie się jest postrzegane jako pozytywne i niezbędne konsekwencje związane z udzielaniem kredytów, które są korzystne zarówno dla społeczeństwa jako całości, jak i dla poszczególnych jednostek. Większość kredytów jest bowiem spłacana bez problemów i przynosi korzyści dla wszystkich stron. We współczesnym społeczeństwie, nazwanym „społeczeństwem kredytowym”, dostępność do kredytów jest jednym z podstawowych czynników rozwoju gospodarczego, a także zrównoważonego rozwoju finansowego gospo-

darstw domowych [Niemi-Kiesiläinen i Henrikson 2005, Gummy 2007]. Jednak dynamiczny wzrost zarówno wolumenu, jak i wartości kredytów, gdy zarządzanie finansami gospodarstwa domowego jest niewłaściwe, może przyczynić się do powstania zjawiska nadmiernego zadłużenia [Bywalec 2009].

Celem prezentowanego artykułu jest klasyfikacja krajów Unii Europejskiej (UE) według poziomu i struktury zadłużenia gospodarstw domowych, a także problemów ze spłatą zobowiązań. W artykule podjęto też próbę odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób struktura zadłużenia wpływa na problemy z regulowaniem zaciągniętych zobowiązań.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE I ZAŁOŻENIA METODYCZNE

Dane statystyczne wykorzystane w prezentowanym artykule pochodzą z Raportu Komisji Europejskiej [Fondeville i in. 2010]. W artykule, do klasyfikacji krajów UE według poziomu i struktury zadłużenia gospodarstw domowych, a także problemów z jego spłatą, zastosowano metody grupowania wielowymiarowego (metodę k-średnich) umożliwiające podział zbioru obserwacji na w miarę jednorodne podzbiory, na podstawie cech, które te podzbiory opisują [Poczta-Wajda 2010, Stanisław 2007]. Ponadto zastosowano narzędzia analizy korelacji i regresji, w celu identyfikacji siły kierunku związków pomiędzy cechami opisującymi badane zjawisko.

POZIOM ZADŁUŻENIA GOSPODARSTW DOMOWYCH W KRAJACH UE

Jednym z podstawowych wskaźników analizy porównawczej zadłużenia gospodarstw domowych jest relacja zadłużenia kredytowego do dochodów dyspozycyjnych [Lilico 2010]. Wartości i dynamika zmian tego wskaźnika w krajach UE zostały przedstawione w tabeli 1. Z danych w niej zawartych wynika, że w ciągu ostatnich lat poziom zadłużenia gospodarstw domowych systematycznie wzrastał. W latach 2005-2009 średnioroczny przyrost tego wskaźnika w całej UE wynosił prawie 5% i tylko w Irlandii i Austrii wskaźnik ten w badanym okresie utrzymywał się na stałym poziomie. Jedynym krajem UE, w którym udział zadłużenia kredytowego w dochodzie gospodarstw domowych obniżał się byli Niemcy. Średnioroczne tempo zmian w latach 2005-2009 w gospodarstwach tego kraju wynosiło -2,3%. W 2005 roku aż w sześciu krajach UE: Danii, Irlandii, Hiszpanii, Holandii, Szwecji i Wielkiej Brytanii, zadłużenie kredytowe przekraczało wyraźnie (> 100%) dochód dyspozycyjny gospodarstw domowych. Od 2006 roku do krajów tych dołączyła również Portugalia (104,8%). Należy zwrócić przy tym uwagę, że średni poziom zadłużenia kredytowego gospodarstw w UE, jeszcze w 2005 roku, stanowił 80% dochodu dyspozycyjnego, natomiast w 2009 roku zadłużenie to było średnio w UE prawie równe z rocznymi dochodami dyspozycyjnymi (96,9%).

Najbardziej zadłużonymi krajami były w badanych latach Dania i Holandia. W Danii zadłużenie kredytowe przekraczało dwu-trzykrotnie (232-282%), a w Holandii prawie dwukrotnie (176-200%) dochody dyspozycyjne gospodarstw. Jednak największą dynamiką wzrostu tej relacji charakteryzowały się gospodarstwa w Rumunii, Polsce i na

Tabela 1. Poziom i dynamika zmian relacji zadłużenia kredytowego do dochodów dyspozycyjnych gospodarstw domowych w krajach UE w latach 2005-2009 (%)

Table 1. The level and dynamics of the relation of outstanding credit to household disposable income in the EU countries in the years 2005-2009 (%)

Kraj Country	2005	2006	2007	2008	2009	Dynamika zmian The dynamics of change (%)
Belgia – Belgium	73,8	77,6	81,2	83,5	86,3	4,0
Bułgaria – Bulgaria	28,7	34,1	46,1	50,8	51,8	15,9
Czechy – Czech Republic	26,5	31,8	39,0	43,6	47,4	15,6
Dania – Denmark	232,0	251,8	272,7	277,5	282,8	5,1
Niemcy – Germany	91,6	89,7	86,9	84,1	83,6	-2,3
Estonia – Estonia	54,1	73,5	81,9	84,5	92,0	14,2
Irlandia – Ireland	141,8	153,6	159,5	141,8	141,8	0,0
Grecja – Greece	49,3	57,8	62,4	68,4	67,4	8,1
Hiszpania – Spain	104,5	117,7	124,6	123,1	120,8	3,7
Francja – France	61,5	65,4	68,8	70,4	71,6	3,9
Włochy – Italy	42,4	45,4	48,1	47,7	50,0	4,2
Łotwa – Latvia	47,8	68,6	77,7	68,6	68,5	9,4
Litwa – Lithuania	20,0	29,6	41,9	42,8	47,5	24,1
Węgry – Hungary	28,7	33,9	40,3	51,2	52,5	16,3
Holandia – Netherlands	176,9	188,0	188,3	194,2	199,8	3,1
Austria – Austria	68,3	67,5	68,2	68,9	68,3	0,0
Polska – Poland	20,5	26,1	33,7	45,4	48,7	24,1
Portugalia – Portugal	94,4	104,8	113,0	112,3	116,8	5,5
Rumunia – Romania	11,7	19,6	26,5	29,1	32,3	28,9
Słowenia – Slovenia	22,7	27,3	31,9	33,6	36,5	12,6
Słowacja – Slovakia	20,4	26,3	27,9	32,7	35,5	14,9
Finlandia – Finland	78,3	84,7	88,6	90,3	92,7	4,3
Szwecja – Sweden	115,2	122,9	127,4	130,8	139,1	4,8
Wielka Brytania Great Britain	148,4	157,6	166,4	165,1	164,9	2,7
UE – EU	80,0	84,7	89,2	93,8	96,9	4,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Fondeville i in. [2010].

Source: own calculation based on: Fondeville et al. [2010].

Litwie. Średniorocznie stopa obciążenia dochodów długiem wzrastała w nich o około 1/4. Jednak kraje te wyróżniały się stosunkowo niskim poziomem zadłużenia w relacji do dochodów. W Rumunii, w 2009 roku, przy szybkiej dynamice zmian, zadłużenie kredytowe stanowiło zaledwie 1/3 dochodów, tj. najmniej w UE. Na podobnym poziomie stopa zadłużenia kształtowała się także w Słowacji i Słowenii. Kraje te jednak charakteryzowały się mniejszym tempem przyrostu długu w relacji do dochodów.

Z kolei w Polsce i na Litwie zadłużenie kredytowe gospodarstw domowych nie przekroczyło, w całym badanym okresie, połowy ich dochodów. Jednak, jak już podkreślono wcześniej, dynamika zmian była w ich przypadku bardzo wysoka. Zadłużenie polskich i litewskich gospodarstw domowych zwiększało się bowiem w relacji do dochodów blisko pięciokrotnie szybciej aniżeli przeciętnie w UE.

Podsumowując, przytoczone dane wskazują jednoznacznie na to, że między krajami UE istnieją zasadnicze różnice co do poziomu zadłużenia gospodarstw domowych oraz co do dynamiki jego zmian. Gospodarstwa ze „starych” krajów UE są bowiem generalnie bardziej zadłużone, ale w znacznie mniejszym stopniu zwiększały zadłużenie. Z kolei gospodarstwa krajów Europy Środkowo-Wschodniej, lub krajów przyjętych do UE po 2004 roku, są wprawdzie wyraźnie mniej zadłużone, jednak dynamika wzrostu zadłużenia jest w nich bardzo wysoka. Głównych przyczyn tego stanu należy upatrywać w różnicach wynikających z tradycji i poziomu rozwoju rynków finansowych. Nie bez znaczenia wydają się być także w tym przypadku uwarunkowania dochodowe, świadomość finansowa oraz dotychczasowy model funkcjonowania gospodarstw domowych w zasadniczo odmiennych systemach społeczno-ekonomicznych.

PROBLEMY GOSPODARSTW DOMOWYCH Z REGULARNĄ SPŁATĄ ZOBOWIĄZAŃ

Przedstawione wyżej dane nakreślają dość wyraźnie skalę problemu zadłużenia gospodarstw domowych. Trudno jednak na tej podstawie określić wpływ wzrostu zadłużenia na sytuację finansową gospodarstw, którą w dużej mierze determinuje zdolność obsługi zobowiązań. Niemożność spłaty zobowiązań w terminie, a nie sam poziom zadłużenia, przyczynia się bowiem w głównej mierze do pogorszenia sytuacji finansowej. Skalę problemu odzwierciedlają dane zawarte w tabeli 2. Z ich analizy wynika, że największe problemy ze spłaceniem zobowiązań występują w Bułgarii, gdzie co trzecie gospodarstwo deklarowało zaległości w spłacie co najmniej jednego z następujących zobowiązań: kredytów hipotecznych, za czynsz, innych kredytów oraz opłaty za usługi komunalne. Natomiast w Grecji i Rumunii aż 25% gospodarstw przyznało się do problemów ze spłatą co najmniej jednego zobowiązania. Najbardziej systematycznie zobowiązania spłacano w Holandii, Czechach oraz Danii – tylko niecałe 4% gospodarstw przyznało, że ma problemy z ich spłatą.

Tabela 2. Odsetek gospodarstw domowych deklarujących zaległości w spłaceniu co najmniej jednego zobowiązania w krajach UE (dane z 2008 roku)¹ (%)Table 2. Percentage of households declaring arrears in payment on at least one item (data from 2008)¹ (%)

Kraj Country	Gospodarstwa domowe z zaległościami w spłaceniu co najmniej jednego zobowiązania Households having arrears in paying at least one item (%)	Kraj Country	Gospodarstwa domowe z zaległościami w spłaceniu co najmniej jednego zobowiązania Households having arrears in paying at least one item (%)
Belgia (BE) Belgium	6,4	Węgry (HU) Hungary	16,0
Bułgaria (BG) Bulgaria	33,7	Holandia (NL) Netherlands	3,5
Czechy (CZ) Czech Republic	3,9	Austria (AT) Austria	6,6
Dania (DK) Denmark	3,9	Polska (PL) Poland	11,3
Niemcy (DE) Germany	5,7	Portugalia (PT) Portugal	5,0
Estonia (EE) Estonia	7,6	Rumunia (RO) Romania	26,6
Irlandia (IE) Ireland	11,6	Słowenia (SI) Slovenia	16,5
Grecja (EL) Greece	24,5	Słowacja (SK) Slovakia	5,0
Hiszpania (ES) Spain	6,8	Finlandia (FI) Finland	9,4
Francja (FR) France	–	Szwecja (SE) Sweden	5,4
Włochy (IT) Italy	14,9	Wielka Brytania (GB) Great Britain	7,1
Łotwa (LV) Latvia	13,3	Ogółem UE EU total	10,9
Litwa (LT) Lithuania	7,5		

¹Gospodarstwo domowe z zaległościami w spłacie co najmniej jednego z następujących zobowiązań: kredyt hipoteczny, opłata za czynsz, spłata innych kredytów, opłata rachunków za usługi komunalne.

Źródło: Fondeville i in. [2010].

¹Household had arrears in payment on at least one item: mortgage, rent or loan payment schedule or payment of its utility bills.

Source: Fondeville et al. [2010].

**TYOLOGIA GOSPODARSTW DOMOWYCH KRAJÓW
UNII EUROPEJSKIEJ WEDŁUG POZIOMU I STRUKTURY ZADŁUŻENIA
ORAZ SKALI PROBLEMÓW ZE SPLATĄ ZOBOWIĄZAŃ**

Na podstawie danych z 2008 roku poszczególne kraje UE zostały podzielone na siedem grup charakteryzujących się zróżnicowanym poziomem i strukturą zadłużenia gospodarstw domowych, a także problemami ze spłatą zobowiązań. Wyniki przeprowadzonej klasyfikacji, z zastosowaniem analizy skupień, zostały przedstawione w tabeli 3.

Tabela 3. Klasyfikacja krajów UE według poziomu i struktury zadłużenia oraz problemów ze spłatą zadłużenia – średnie wartości procentowe dla poszczególnych grup zadłużeniowych (dane z roku 2008) (%)

Table 3. The EU countries classification by the level and structure of debt and problems with its repayment – average percentage values for each debt group (data from 2008) (%)

Numer grupy Group number	1	2	3	4	5	6	7	EU
Kraje wchodzące w skład grupy* Countries included in a group*	IE, ES, PT, SE, GB	EL	BE, DE, EE, LV, AT, FI	DK, NL	IT, SI, PL	CZ, LT, SK	BG, RO, HU	
Udział zadłużenia kredytowego w dochodach dyspozycyjnych gospodarstw domowych Share of household credit outstanding in a household disposable income								
zadłużenie kredytowe ogółem total credit outstanding	134,6	68,4	80,0	235,9	42,2	39,6	43,7	93,8
kredyty mieszkaniowe housing loans	97,1	45,3	55,1	206,4	19,6	26,8	17,4	66,8
kredyty konsumpcyjne consumer credit	16,1	21,3	10,8	13,1	13,0	6,3	23,4	14,8
pozostałe kredyty other loans and credits	21,4	1,8	14,1	16,4	9,7	19,8	2,9	12,2
Struktura zadłużenia kredytowego The structure of outstanding credit								
kredyty mieszkaniowe housing loans	72,4	66,2	68,5	88,1	46,1	67,4	37,1	71,2
kredyty konsumpcyjne consumer credit	11,7	31,1	13,6	5,4	31,4	15,7	56,6	15,8
pozostałe kredyty other loans and credits	15,9	2,6	17,9	6,5	22,5	16,8	6,3	13,0
Gospodarstwa domowe deklaru- jące zaległości w spłacie co najmniej jednego zobowiązania Households having arrears in paying at least one item	7,2	24,5	8,2	3,7	14,2	5,5	25,4	11,0

*Oznaczenia krajów jak w tabeli 2.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Fondeville i in. [2010].

*Country explanations as in Table 2.

Source: own calculations based on: Fondeville et al. [2010].

W pierwszej grupie sklasyfikowano Irlandię, Hiszpanię, Portugalię, Szwecję i Wielką Brytanię. Jest to grupa krajów z gospodarstwami domowymi silnie zadłużonymi, w których zadłużenie przekraczało ich dochody dyspozycyjne. W strukturze zadłużenia dominowały kredyty mieszkaniowe, które stanowiły około 3/4 ogółu wartości zaciągniętych kredytów. Gospodarstwa domowe w tych krajach miały jednak mniejsze niż przeciętnie w UE problemy ze spłatą zobowiązań, które deklarowało nieco ponad 7% gospodarstw. W drugiej, jednoelementowej grupie sklasyfikowano Grecję. Oznaczała się ona niższym niż przeciętnie w UE poziomem zadłużenia kredytowego gospodarstw domowych w stosunku do ich dochodów dyspozycyjnych. Zadłużenie kredytowe w Grecji obciążało niecałe 70% dochodów dyspozycyjnych gospodarstw domowych. Jednak w tym kraju występowały duże problemy ze spłatą zobowiązań – aż co czwarte gospodarstwo deklarowało bowiem zaległości w spłacie co najmniej jednego zobowiązania. Wydaje się, że przyczyn tego stanu można upatrywać w zadłużeniu z tytułu kredytów konsumpcyjnych, które w greckich gospodarstwach domowych stanowią prawie 1/3 wartości wszystkich zaciągniętych kredytów.

Kolejną grupę tworzą: Belgia, Niemcy, Estonia, Łotwa, Austria i Finlandia. Jest to grupa krajów z gospodarstwami domowymi charakteryzującymi się średnim poziomem zadłużenia, w których relacja zadłużenia kredytowego do dochodów dyspozycyjnych kształtowała się na relatywnie niższym poziomie niż średnio w UE. Wartość tego wskaźnika długu dla tej grupy wynosiła 80%. Warto podkreślić, że deklarowane problemy ze spłatą zobowiązań dotyczyły mniejszej niż przeciętnie w UE liczby gospodarstw. Jednak w strukturze zadłużenia gospodarstw domowych dominowały tutaj kredyty mieszkaniowe (około 70%), uznawane generalnie za najlepiej obsługiwane.

Odrębną grupę tworzy Dania i Holandia. Jest to grupa najbardziej zadłużona – zadłużenie ponad dwukrotnie przekraczało dochody dyspozycyjne. Tak wysoki poziom zadłużenia wynikał głównie z kredytów i pożyczek mieszkaniowych, które stanowiły prawie 90% wartości ogółu kredytów. Gospodarstwa domowe w tych krajach, mimo bardzo dużego obciążenia dochodów kredytem, wykazywały najmniejsze problemy z regularną spłatą zaciągniętych zobowiązań. Jedynie niecałe 4% gospodarstw domowych deklarowało zaległości w spłacie co najmniej jednego zobowiązania.

W kolejnej, piątej grupie sklasyfikowano: Włochy, Słowenię i Polskę, to jest kraje, w których gospodarstwa są bardzo mało zadłużone, ale nieco częściej, niż przeciętnie w UE, występowały problemy ze spłatą zobowiązań. Średnio w tej grupie co siódme gospodarstwo deklarowało problemy z regulowaniem zobowiązań. W strukturze ich zadłużenia duży udział miały jednak kredyty konsumpcyjne, które stanowiły aż 1/3 wartości ogółu zaciągniętych kredytów. Ponadto można tutaj zauważyć największe, na tle pozostałych grup znaczenie kredytów innych niż mieszkaniowe i konsumpcyjne.

W grupie szóstej sklasyfikowano: Czechy, Litwę i Słowację. Jest to najmniej zadłużona grupa krajów, w której dług gospodarstw obciążał ich dochody tylko w około 40%, ponadto nie występowały tu większe problemy ze spłatą zadłużenia. Tylko niewiele ponad 5% gospodarstw w tej grupie deklarowało problemy z bieżącym regulowaniem zobowiązań, co może wynikać z dominacji kredytów zaciągniętych na cele mieszkaniowe, które stanowiły 2/3 wartości wszystkich zaciągniętych kredytów.

Ostatnią grupę tworzą: Bułgaria, Rumunia i Węgry – kraje o bardzo niskich stopach zadłużenia. Gospodarstwa w tych krajach, mimo niskiego poziomu zadłużenia, deklarowały jednak największe problemy z jego spłatą. Średnio aż co czwarte gospodarstwo deklarowało zaległości w spłacie co najmniej jednego zobowiązania. Jednak w ich

przypadku bardzo duże znaczenie odgrywały kredyty konsumpcyjne, które w ponad 50% przesądzały o ich ogólnym poziomie zadłużenia.

ANALIZA ILOŚCIOWA WPLYWU WYBRANYCH ZMIENNYCH NA CZĘSTOŚĆ WYSTĘPOWANIA PROBLEMÓW ZE SPŁATĄ ZADŁUŻENIA W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

W celu określenia siły i kierunku wpływu wybranych zmiennych na częstość występowania problemów ze spłatą zadłużenia zastosowano analizę korelacji oraz metodę regresji krokowej. Problem ten analizowano na podstawie danych z 2008 roku. W analizie przyjęto następujące zmienne:

- Y_1 – częstość zgłaszania problemów z obsługą zadłużenia mierzona % gospodarstw zgłaszających tego rodzaju problemy,
- X_1 – relacja zadłużenia kredytowego ogółem do dochodu dyspozycyjnego (%),
- X_2 – relacja kredytów mieszkaniowych do dochodu dyspozycyjnego (%),
- X_3 – relacja kredytów konsumpcyjnych do dochodu dyspozycyjnego (%),
- X_4 – relacja innych kredytów do dochodu dyspozycyjnego (%).

W tabeli 4 przedstawiono macierz korelacji między badanymi zmiennymi. Analiza współczynników korelacji wskazuje na wysoki i istotny statystycznie związek między wskaźnikami struktury zadłużenia a częstością występowania problemów z jego obsługą. W największym stopniu problemy z obsługą długu były powiązane ($R = 0,611$) z finansowaniem kredytem konsumpcyjnym (X_3), co potwierdza wcześniejsze spostrzeżenia, że im większy jest udział tych kredytów w relacji do dochodów lub do zadłużenia ogółem, tym większa częstość deklaracji zaległości w spłacie.

Tabela 4. Macierz korelacji (R) Pearsona między analizowanymi zmiennymi
Table 4. Pearson correlation matrix between analysed variables

	X_1	X_2	X_3	X_4	Y_1
X_1	1,000	0,984	0,132	0,504	-0,444
X_2		1,000	0,053	0,376	-0,466
X_3			1,000	-0,111	0,611
X_4				1,000	-0,476
Y_1					1,000

Pogrubioną czcionką zaznaczono korelacje statystycznie istotne ($p < 0,05$).

Źródło: obliczenia własne.

Bold indicates the statistically significant correlations ($p < 0.05$).

Source: own calculations.

Wnioski przedstawione na podstawie analizy korelacji potwierdzają również wyestymowane parametry liniowej funkcji regresji:

$$Y_1 = -0,0611X_2 + 1,0248X_3$$

($p_2 = 0,0037$) ($p_3 = 0,0000$), ($\beta_2 = -0,379$) ($\beta_3 = 1,158$), $F(2,21) = 64,458$; $R^2 = 84,66\%$

Ich interpretacja wskazuje jednoznacznie, że skala problemów z zaległościami w spłacie kredytów jest tym większa, im wyższa jest relacja zadłużenia z tytułu kredytów konsumpcyjnych do dochodu dyspozycyjnego (X_3) i jednocześnie tym mniejsza, jeżeli ma związek z kredytami mieszkaniowymi (X_2). Obydwie zmienne wyjaśniają w wysokim stopniu zmienność problemów w spłacie kredytów (84,66%), nie mniej można zauważyć, że negatywny wpływ zadłużenia z tytułu kredytów konsumpcyjnych jest tutaj, w świetle miary β , silniejszy niż korzystny wpływ kredytów mieszkaniowych.

PODSUMOWANIE

Nadmierne zadłużenie gospodarstw domowych staje się współcześnie bardzo ważnym problem społeczno-ekonomicznym i to zarówno dla krajów wysoko rozwiniętych, jak i *emerging markets*. Natura tego problemu ma swego rodzaju dualny charakter. W krajach rozwiniętych, mimo dość dobrej spłacalności kredytów, problemem staje się bardzo wysokie i rosnące zadłużenie gospodarstw, w pozostałych zaś bardzo wysoka dynamika przyrostu, która przy jeszcze względnie niskim poziomie zadłużenia, zaczyna wyprzedzać tempo przyrostu dochodów. Przyczyn tego stanu jest z pewnością wiele, nie mniej w dobie kryzysu takie zjawiska jak nadmierna konsumpcja, brak wiedzy, ograniczona świadomość finansowa, są tymi czynnikami, które szczególnie silnie wpływają na kondycję finansową gospodarstw, skutkując w wielu przypadkach znacznymi zaległościami w spłacie zobowiązań, a w wielu z nich niewypłacalnością.

LITERATURA

- Bywalec Cz., 2009. *Ekonomika i finanse gospodarstw domowych*. PWN, Warszawa.
- Consultation Paper on personal debt management and debt enforcement. 2009. Law Reform Commission.
- Fondeville N., Ozdemir E., Ward T., 2010. Over-indebtedness. New evidence from EU-SILC, special module. European Commission, research note 4.
- Gumy J., 2007. Explaining Overindebtedness in the European Union. Paper prepared for the BHPS 2007 Conference Colchester, 5th-7th July 2007, United Kingdom.
- Lilico A., 2010. Household indebtedness in the EU. European Parliament. www.europa.eu [dostęp: 15.05.2010].
- Niemi-Kiesiläinen J., Henrikson A., 2005. Report on legal solutions to debt problems in credit societies. Department of Law, Umeå University, Sweden.
- Poczta-Wajda P., 2010. *Nowoczesne techniki analityczne w kształceniu na studiach ekonomicznych*. Wyd. UE, Poznań.
- Stanisz A., 2007. *Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem STATISTICA PL na przykładach z medycyny*. T.3. Analizy wielowymiarowe. StatSoft, Kraków.

CLASSIFICATION OF EUROPEAN UNION COUNTRIES ACCORDING TO A HOUSEHOLD DEBT LEVEL AND STRUCTURE

Summary. In the article were shown the results of cross-sectional and dynamic analysis of diversification of the level and structure of household debt and the problems with its repayment in the EU countries over the period 2005-2009. In the article the multidimensional methods of data analysis (cluster analysis – k-means method) which enabled to classify the households in the EU according to the characteristics that were used describe its debt. Moreover, in order to determine the quantitative relationships between the level of household debt, and between the frequency of occurring the problem with debt repayment, the tools of correlation and regression analysis were used.

Key words: households, EU, over-indebtedness

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 26.09.2011

Do cytowania – For citation: Aniola P., Golaś Z., 2011. Klasyfikacja krajów Unii Europejskiej według poziomu i struktury zadłużenia gospodarstw domowych. J. Agribus. Rural Dev. 4(22), 5-14.